

чини залучення цих країн до регіональної системи безпеки. Аналізується нормативна база США та Камеруна у сфері реалізації політики протидії «Боко Харам». Розкриваються можливості, спільні та відмінні риси політики США та Камеруна у боротьбі з тероризмом в Центральній Африці.

Ключові слова: США, Камерун, Боко Харам, безпека, співробітництво.

Джабеа Елукє Е., аспірант кафедри політології ДНУ імені Олеса Гончара (Дніпропетровськ, Україна), E-mail: emmanueljabs@hotmail.com

Сотрудничество США и Камеруна в борьбе с Боко Харам

Аннотация. Исследуются сотрудничество США и Камеруна в Центральной Африке в борьбе с исламской экстремистской группировкой «Боко Харам». Обращается внимание на внешнеполитические интересы США и Камеруна в Центральной Африке и причины вовлеченности этих стран в региональную систему безопасности. Анализируется нормативная база США и Камеруна в сфере реализации политики противодействия «Боко Харам». Раскрываются возможности, общие и отличительные черты политики США и Камеруна в борьбе с терроризмом в Центральной Африке.

Ключевые слова: США, Камерун, «Боко Харам», безопасность, сотрудничество.

УДК 321.02

Кравець А. Ю.

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології, ДНУ імені Олеса Гончара
(Дніпропетровськ, Україна), E-mail: visnukDNU@i.ua

ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ БІОПІЛІТИКИ У ЗАРУБІЖНІЙ ТА ВІТЧИЗНЯНІЙ НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Анотація. Актуалізація біополітичної аналітики у сучасному політологічному дискурсі пов'язана з процесом взаємозближення природничого та соціогумантарного знання. З другої половини ХХ століття у західній політичній думці сформувалось тенденція до переорієнтації наукових досліджень з вивчення політичних інститутів до аналізу поведінки «політичних акторів» та її впливу на політичний процес. Біополітики зосереджують свій дослідницький інтерес на різних аспектах біополітичної проблематики. В контексті сучасних політологічних досліджень біополітику можна визначити як міждисциплінарну галузь наукового знання, що досліджує «людину політичну» як біологічний вид з акцентом на психофізіологічних механізмах політичної поведінки та їх впливом на політичний процес.

Ключові слова: біополітика, «людина політична», політична поведінка, політичний процес.

Внаслідок динамічного розвитку політичної науки, в ракурсі уваги науковців з'являється все більше і більше нових дисциплін. Так, з другою половиною ХХ століття увага деяких закордонних і вітчизняних вчених прикута до біополітики.

Актуалізація біополітичної аналітики у сучасному політологічному дискурсі пов'язана з процесом взаємозближення природничого та соціогумантарного знання, зокрема, біології та політичної науки. ХХІ століття – це століття біоцентризму, адже біополітики вважають, що рушійною силою всіх політичних процесів, центральним елементом будь-якої політичної системи є саме індивід – homo politicus.

Біополітика, за словами А. Олескіна являє собою свого роду «кентавра» з біологічним тулубом і політичною головою. В широкому сенсі він трактує її як сукупність біологічних знань, що можуть бути застосовані у політичній сфері [1].

З другої половини ХХ століття у західній політичній думці сформувалось тенденція до переорієнтації наукових досліджень з вивчення владних інститутів до аналізу поведінки «політичних акторів» [2]. При чому ця тенденція розвивається одразу у двох взаємопов'язаних напрямках – біополітиці та політичній антропології.

Класиками біополітики вважаються: Л. Колдуелл зі статтею «Біополітика: наука, етика і соціальна політика» (1964 р.); А. Соміт та його стаття 1968 року «Прогрес

у напрямку більш біологічно-орієнтованої політичної науки», в якій акцентується увага на тому, що оптимальною й більш дієвою є саме «біологічно-зорієнтована політологія»; Т. Торнсон та його книга «Біополітика», в якій автор стверджує, що еволюційна біологія має слугувати основою для політичної теорії. А також Х. Флор, який визначав біополітику як «застосування підходів, теорій і методів біологічних наук в політології» та сучасна дослідниця А. Влавіанос Арванітіс, яка вважає її політикою зі збереження біосу [1].

На думку А. Влавіанос Арванітіс, біополітика представляє собою міждисциплінарний проект метою якого є використання доцільної економічної політики для захисту біорізноманіття. Вона покликана стати загальною основою для розуміння загроз збереженню біорізноманіття і викликів, що стоять перед політикою. Такий підхід можливий завдяки співробітництву представників природничих та соціальних наук з акцентуацією на економічній політиці. На думку дослідниці, проект під назвою «біополітика» буде сприяти підвищенню рівня адаптивного планування шляхом використання економічної політики. В даному випадку, під адаптивним плануванням розуміється інтерактивна реалізація цільової політики. Проект направлений, зокрема, на вивчення того, як різні аспекти проблематики біорізноманіття досліджуються в межах різноманітних дисциплінарних підходів; які думки з цього приводу висловлюють різні науковці та політики; що вони думають з приводу загроз збереженню біорізноманіття та доцільності існування окремого напрямку – політики по його збереженню – біополітики. Сьогодні проект «біополітика» охоплює 15 науково-дослідницьких партнерів на міжнародному рівні [3, с. 2].

М. Фуко присвятив курс лекцій проблематиці біополітики, яку він називав «новою технологією влади, що існує на іншому рівні, в іншому масштабі та має іншу площину опори і дає можливість використання різноманітних інструментів. Біополітика діє як будова управління, що здійснюється над населенням як «глобальною масою». В даному контексті він вводить термін «біоконтроль» [4, с. 57].

Термин «біополітика» згадується у працях Челлена ще у 1920 році. При цьому, з точки зору Челлена, держава – це «квазі-біологічний організм» та «суперіндивідуальне істота». Він вивчав «громадянську війну» між соціальними групами з біологічної точки зору і називав свої дослідження «біополітикою». Х. Райтер використав термін «біополітика» для біологічної інтерпретації концепції нації і держави [2].

Наукові знання у сфері біополітики включають широкий спектр проблематики, в тому числі: політичний аспект біоетики; концепцію, що відображає соціально-політичні наслідки біотехнологічної революції; державну політику направлену на підтримку або критику біотехнологій; міжнародну політику направлену на збереження біо-різноманіття; політику біорегіоналізму тощо. Біополітика є міждисциплінарною галуззю наукового знання, що об'єднує в собі біологічні та політологічні дослідження, перш за все, у сфері політичної поведінки. Наприклад, вивчення біологічних чинників, що впливають на політичні орієнтації, а також корелятори партійності та електоральної поведінки.

Таким чином, біополітика – окрема наукова дисципліна, яка поєднує безліч напрямів досліджень: від походження людини, вивчення поведінки людини і тварини та їх порівняння, утворення первісних суспільств та держав, дослідження психофізіологічних механізмів політичної поведінки й її вплив на політичний процес, а також впровадження на міжнародному рівні економічної політики по збереженню біорізноманіття тощо. У своїх дослідженнях біополітика тісно пов'язана з філософською антропологією, еволюційними теоріями, психоаналізом, постмодерними теоріями, політичною та соціальною антропологією, проблематикою стійкості навколишнього середовища тощо.

Слід зазначити, що у західному науковому дискурсі існує принципова відмінність

між термінами «biopolicy» та «biopolitics», хоча обидва терміни перекладаються на українську як «біополітика». Так термін «biopolicy» характеризує конкретну практику застосування здобутків біополітичної науки у політичній сфері. Наприклад, А. Влавіанос Арванітіс в своїй статті «Biopolicy – Building a green society» зазначила, що біополітика – це «міждисциплінарний проект створений з метою аналізу економічної політики зі збереження біорізноманіття» [3, с.1]. Тоді як теоретичне вивчення різних аспектів біополітичної проблематики більш тяжіє до терміну «biopolitics».

В межах широкої інтерпретації біополітики, на думку А. Олескіна, можна казати про наступні напрямки досліджень: 1. Природа людини: філософський фундамент біополітики. Мислителі різних епох задавалися питанням – якою є людина за своєю природою? Добра вона чи зла? Консервативна вона чи пластична за своєю природою? Народжується вона з певними моральними стандартами, уявленнями про світ, вродженими знаннями мови або людина в момент народження являє собою *tabula rasa*, «глиняну табличку», поверх якої може бути завдано будь-який текст? Сучасна біологія сприяє розумінню людини як частини єдиного планетарного біорізноманіття, продукту біологічної еволюції. Навіть незаперечні унікальні характеристики людини, в межах такого підходу, постають як продукти еволюційного розвитку («унікальні адаптації»). Таке трактування природи людини відповідає філософії натуралізму (від лат. *natura* – природа). На позиціях натуралізму, крім самої біополітики, стоять й інші області гуманітарної біології, зокрема, до неї тяжіють багато напрямків сучасної біоетики. 2. Еволюційно-біологічне походження людського соціуму і його політичних систем. Дана конкретизація натуралізму в біополітиці сходить до знаменитої дарвінівської книги «Походження людини» (хоча біополітики не згодні з багатьма положеннями цієї книги). Цей напрямок біополітичних досліджень тісно змикається з антропологією, соціологією малих груп, соціальною психологією тощо і покликане відповісти на наступні питання: Як в ході біологічної еволюції людиноподібних мавп і первісних людей виникли політичні системи (спочатку орди і племена, далі держави)? Що може еволюційно-біологічне минуле політики розповісти нам про її сьогодення і майбутнє (пам'ять генів тощо)? Які конкретні організаційні розробки (соціальні технології) реалізуються на біополітичній основі? 3. Етологічний підхід до соціальної поведінки і політичної діяльності людини. Етологія в цілому визначається як один з напрямків біології, присвячений вивченню поведінки тварин. Окрім цього досліджується в яких стосунках індивідуальне і колективне начала в поведінці людини уподібнюється поведінці тварини. У цьому зв'язку згадаємо О. Хайнрота, який говорив, що «тварини – це вкрай емоційні люди, що володіють дуже невеликим інтелектом». Біополітики вельми інтенсивно досліджують цей напрям, шукаючи коріння людської агресивності, націоналізму, расизму, взагалі поділу «своїх» і «чужих» не тільки в соціокультурних факторах, але й у стародавніх поведінкових актах людини, успадкованих нею від тварин. Так А. Соміт і А. Петерсон у книзі «Дарвінізм, домінування і демократія» стверджують, що природа наділила людину (та інших соціальних тварин) вродженим нахилом до формування ієрархічних структур, заснованих на жорсткому домінуванні з боку всевладних ватажків. З цих позицій демократія виступає як штучний конструкт розуму, і цим зазначені біополітики намагаються пояснити крихкість демократії й відносно рідкість демократичних режимів навіть у наш «освічений» століття. 4. Фізіологічні фактори: вплив фізіологічних чинників на людську соціальну та політичну поведінку. «Людина політична» може уявляти себе якимось «абстрактним розумом», «безтілесним оком», яке приймає рішення (у тому числі політичні) на раціональній основі. Однак, фактично, кожен з нас знає, що наш розум нерозривно пов'язаний з нашим тілом. Субстратом мислення служить мозок – частина тіла, підвладного законам фізіології. Саме нейрофізіологи вступають нині в тандем з багатьма видатними біополітиками (наприклад, в США нейрофізіолог М. Газзаніга

тісно взаємодіє з Р. Мастерсом). До числа соматичних («тілесних», фізіологічних) факторів, що впливають на політичну поведінку, особливо на діяльність політичної еліти, відносяться стрес, втому, хвороби (у тому числі психічні розлади), гормональний дисбаланс в організмі, вживання ліків, наркотиків і алкоголю. Р. Мастерс показав взаємозв'язок між забрудненням середовища важкими металами (свинець, марганець, кадмій) і кількістю імпульсивних злочинів (акти насильства над особистістю, підпали, вбивства під впливом неконтрольованої агресії в різних штатах США). 5. Внесок біології в рішення конкретних політичних проблем. Саме практично-орієнтовані аспекти біополітики розглядаються Міжнародною біополітичною організацією та деякими іншими біополітичними центрами як найбільш значущі. У світлі наростаючого забруднення навколишнього середовища, знищення біорізноманіття А. Влавіанос Арванітіс вважає політику, спрямовану на збереження планетарного біорізноманіття (біосу в її слововживанні, від грец *βίος* – життя) основним напрямком діяльності Міжнародної Біополітичної Організації. Багато сторінок сучасних біополітичних публікацій присвячуються новітнім генетичним розробкам (трансгенні рослини і тварини, клонування, «генетична терапія») тощо. Деякі закордонні дослідники зосередили увагу на соціальних технологіях. Ці технології спираються на наші знання про еволюційні тенденції поведінки людини. Приклад подібної технології – мережеві структури в соціумі. За контрастом з бюрократією, мережеві структури відрізняються 1) пом'якшеною посадовою ієрархією; 2) широкою взаємодією всіх членів мережі; 3) заходами щодо стимуляції неформальних взаємин між членами мережі. [1].

Цей перелік, на наш погляд, є неповним, оскільки дослідники з біополітичної проблематики, вивчаючи поведінку політичних акторів, ігнорують такий напрям як психоаналіз, який також презентує своє бачення психологічних особливостей політичної поведінки. Зокрема Е.Фромм у своїй праці «Втеча від свободи» говорить про дві тенденції, що по черзі домінували у зміні формацій – тенденцію до роз'єднання та тенденцію до єднання. Окрім цього, в роботі «Анатомія людської деструктивності» він досліджує двох світових лідерів – Сталіна та Гітлера – психологічні особливості яких він називає «клінічним випадком садизму».

Біополітика, на наш погляд, також пов'язана з політичною антропологією та антропологією влади, яку репрезентують сучасні політантропологи. Особливо в контексті розгляду «людини політичної» як суб'єкта і об'єкта владних відносин: психофізіологічних особливостей організації влади в примітивних соціумах, архаїчних проявів влади у сучасних суспільствах, аномального лідерства, негативної складової «людського фактору» у владі (протекціонізм, корупція, зловживання тощо).

До того ж, європейські дослідники презентують дещо інший погляд на витoki, становлення і напрями сучасної біополітики. Як зазначають А. Соміт та А. Петерсон в своїй праці «Біологія та політика: дослідження у сфері біополітики» «біополітика, в цілому, не надто вдалий термін для об'єднання всіх дослідників, хто використовує біологічні концепції з нео-дарвініською еволюційною теорією у центрі, та користуються біологічними методами для вивчення, пояснення та прогнозування політичної реальності. На їх погляд, натяк на вплив біології на людську політику такий ж старий як і давньогрецькі філософи. Метафора Платона про часточки золота, срібла та бронзи, викладені в його праці «Держава», є предтечею більш пізніх робіт, присвячених генетичному базису людської поведінки [6, с. 3].

Наприкінці 1800-х – початку 1900-х біополітична аргументація актуалізувалася в межах дослідження расових відмінностей, зокрема, в дослідженнях кузена Ч. Дарвіна – Ф. Галтона. Дослідник вивчав відомих та видатних діячів, що належали до різних культур. Він стверджував, що чим більша кількість видатних людей на душу населення в даній культурі, тим розвиненішою вона є. На той час такою культурою він назвав британську, Нажаль, він змушений був визнати, що стародавні

афіняни мали таку ж перевагу над сучасною англійською культурою, як вона над африканською. В даному контексті слід також згадати Ш. Монтеск'є, який провів аналогію між особливостями клімату (спека або холод) та відмінностями між народами. Так, представники країн зі спекотним кліматом більш «боязкі», тоді як представники «холодних» країн більш «сміливі». Подібні дослідження містяться в роботах Р. Геттела (1933 рік) [6, с. 4].

Дж. Салісбурі в «Політократії» стверджував, що суспільство має схожі риси з біологічним організмом (1159 рік). На його думку Великобританія («Співдружність») – це тіло, де король – голова, церква – душа, інші члени соціуму – носії меншої політичної функції, виконавці політичної волі. Т. Гоббс, беззаперечно, поклав «органічну» метафору в основу своєї праці «Левіафан». Він описав державу як міфічну тварину. В. Вільсон зазначав, що «уряд – це не машина, а живий організм. Він підпадає не під теорію всесвіту, а під теорію «органічного життя» [6, с. 4].

У центрі біополітики знаходиться еволюційна теорія, це її інтелектуальна серцевина. Дослідження в цій області починається з припущення, що поведінка людини, в тому числі політична, є продуктом еволюційного процесу. Таким чином, щоб зрозуміти ключові елементи людської політики ми повинні зрозуміти її еволюцію. Деякі дослідники для цього звертаються до теорії «нео-дарвінізму». В 1975 році дослідник у сфері соціобіології Е. Вілсон застосував нео-дарвініську теорію при вивченні соціальної поведінки. Він зазначив, що людина повинна вести себе таким чином, щоб збільшити кількість його або її генів в наступних поколіннях. Є два шляхи до цього: по-перше, це індивідуальний генетичний код, що передається із покоління до покоління і має назву «індивідуальний репродуктивний успіх», по-друге, можна вести таким чином, щоб збільшити репродуктивний успіх всіх своїх родичів. Поседнання індивідуального та родинного репродуктивного успіху називають терміном «підсумкової пристосованості» («inclusive fitness»), яке є ключовим поняттям соціобіології. Згідно з цією теорією людина повинна вести себе таким чином, щоб максимізувати кількість його / її генів, що з'являється в наступному поколінні. Це стосується як соціальної поведінки в цілому, так і політичної поведінки як різновиду соціальної. Таким чином, застосовуючи теорію Ч. Дарвіна, здобутки та перспективи дослідження поведінки людини через призму соціобіології, біополітики досліджували вплив «підсумкової пристосованості» на політичну поведінку людини. В даному випадку одним з центральних питань, що відрізняє біополітиків від політологів, є акцент на необхідності зрозуміти еволюційні витоки поведінки, зокрема, схильності які Homo Sapiens передав своїм нащадкам і які суттєво впливають на політичне життя [6, с. 6].

Під впливом етології і сучасної еволюційної теорії у біополітиці формується розуміння необхідності дослідження ролі природних чинників і виховання у формуванні соціальної та політичної поведінки. Це суперечить дисциплінарній парадигмі, згідно з якою нахили, що передаються генетично, можна проігнорувати при вивченні політичної поведінки. Інша група дослідників прагне вивчити вплив етичних і моральних цінностей на процес прийняття політичних рішень [6, с. 6].

Якщо зосереджувати увагу на «людині політичній» як об'єкті біополітичного наукового аналізу, слід зазначити, що homo piliticus розглядається як «продукт біологічно-еволюційного розвитку, частка єдиної планетарної біорізноманітності». Витоки політичних проблем людства біополітики шукають, зокрема, не в соціокультурних чинниках, а у первісних, до свідомих поведінкових тенденціях, успадкованих від тваринного світу [2].

Згадаємо, що подібна тематика міститься і у працях відомих політантропологів. Наприклад, В. Бочаров у своїй статті «Витоки влади» намагається проаналізувати психофізіологічні особливості організації влади в примітивних соціумах [7, с. 176]. При цьому російські науковці, на відміну від західних колег, наприклад, вищезазначеного П. Корнінга, вважають, що владні відносини первинні по відношенню до

сфери політики, можливо, це пов'язано з тим, що в радянській науковій традиції вважалося, що у примітивних суспільствах політична сфера відсутня як така.

А. Соміт і С. Петерсон доводили, що природа заклала в людину вроджену схильність до формування ієрархічних структур, які базуються на феномені вождізму, який більш притаманний людській природі ніж демократія як «штучний конструкт розуму» [6, с. 6].

Біополітичний підхід до homo politicus тісно пов'язаний з концепцією «біоцентризму» як найвищого прояву «антропоцентризму», що постулює необхідність збереження еко-систем та біорізноманіття. Виявлення фізіобіологічних витоків політичних систем передбачає відповідь на питання які соматичні, фізіологічні та психологічні чинники впливають на політичну поведінку і, відповідно, на політичний процес

В даному контексті у пригоді можуть стати праці відомих етологів, соціологів та психоаналітиків. Так, відомий етолог К. Лоуренц, у відповідь на еволюційні теорії походження людини і соціуму шляхом природного відбору, стверджує, що соціальні й культурні норми та звичаї формувались скоріше не на генетичній, а на соціально-психологічній основі, коли у якості сировини використовувались не мутації та рекомбінації, а звичаї та звички [8].

Серед вітчизняних авторів, що займаються різними аспектами біополітичної проблематики, слід виокремити В. Бурлачука, який досліджує проблематику тілесності на прикладі середньовічної Європи та Я. Потапенко, який зосереджує увагу на соматичному бутті індивіда як об'єкті досліджень у галузі біополітики [2].

Як ми вже зазначали вище, у західній науковій традиції існує чітке розмежування термінів «biopolicy» та «biopolitics». Напря́м, який має на меті політичну практику визначається першим терміном, тоді як теоретичне вивчення різних аспектів біополітичної проблематики більш тяжіє до другого терміну. Слід також зазначити, що біополітика в практичному контексті (як «biopolicy») тісно пов'язана з екологією, стійкістю навколишнього середовища і передбачає міжнародну співпрацю, включаючи відповідну економічну політику.

Таким чином біополітика – це міждисциплінарна галузь знання, яка поєднує безліч напрямів досліджень. Якщо ми використовуємо біополітичні дослідження для аналізу сучасної політичної реальності, нас цікавлять наступні аспекти: витoki та еволюція політичної поведінки людини, психофізіологічні аспекти такої поведінки, роль виховання і соціальних норм у трансформації соціальної (а пізніше і політичної) поведінки, вплив політичної поведінки на політичний процес тощо. Таким чином, в контексті сучасного політичного дискурсу, біополітику, на наш погляд, можна визначити як суміжну дисципліну, що досліджує «людину політичну» як біологічний вид з акцентом на психофізіологічних механізмах політичної поведінки та їх впливом на політичний процес.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Олескин А.В. Биополитика. Политический потенциал современной биологии / А. В. Олескин – М.: Научный мир, 2007. – 459 с
2. Потапенко Я. Соматичне буття індивіду як об'єкт досліджень у галузі біополітики / Я. Потапенко // Гілея. – 2013. – Вип. 74. – С. 34-37.
3. Vlavianos Arvanitis A. Biopolicy – Building a green society [Electronic resource] / A. Vlavianos Arvanitis // Cadmus, 2011 – Access mode: www.cadmusjournal.org/node/73 (Дата звернення 20.06.2015) – Назва з екрана
4. Фуко М. Рождение биополитики. Курс лекций, прочитанных в Коллеж де Франс в 1978–1979 учебном году / М. Фуко – СПб: «Наука» РАН, 2010 – 227 с.
5. Олескин А. Что такое биополитика [Электронный ресурс] / А. Олескин – Режим доступа: www.sevin.ru/fundecology/biopolitics/whatisbp.html (Дата звернення 20.06.2015) – Назва з екрана
6. Peterson A. Biology and politics: The cutting edge / A. Peterson, A. Somit – UK: Emerald Group Publishing, 2011 – 231 p.
7. Бочаров В. Истоки власти. Хрестоматия по политической антропологии / В. Бочаров

ров – СПб: Изд-во СПб ун-та, 2006. – Т.1. – 489 с.

8. Лоренц К. Агрессия. [пер. с нем. Г. Швейник] / К. Лоренц. – М: «Прогресс», 1994. – 272 с.

REFERENCES:

1. Oleskin A.V. Biopolitika. Politicheskiy potentsial sovremennoy biologii [Biopolitics. The political potential of modern biology] – М.: Nauchnyy mir, 2007. – 459 s
2. Potapenko Ya. Somatychne buttia indyvidu yak ob'ekt doslidzhen u haluzi biopolityky [Somatic individual being as an object of research in bio] // Hileia. – 2013. – Vup. 74.
3. Vlavianos Arvanitis A. Biopolicy – Building a green society [Electronic resource], Cadmus, 2011 – Access mode: www.cadmusjournal.org/node/73 (Accessed 20 July 2015)
4. Fuko M. Rozhdenie biopolitiki. Kurs lektsiy, pročitannykh v Kollezh de Frans v 1978–1979 uchebnom godu [The Birth of biopolitics. course of lectures at the Collège de France in the 1978-1979 academic year]. – SPb: «Nauka» RAN, 2010 – 227 s.
5. Oleskin A. Chto takoe biopolitika [What is biopolitics] – [Electronic resource]. – Access mode: www.sevin.ru/fundecology/biopolitics/whatisbp.html (Accessed 20 July 2015)
6. Peterson A., Somit A. Biology and politics: The cutting edge. – UK: Emerald Group Publishing, 2011 – 231 p.
7. Bocharov V. Istoki vlasti. Khrestomatiya po politicheskoy antropologii [Sources of power. Readings on political anthropology]. – SPb: Izd-vo SPb un-ta, 2006. – Т.1. – 489 s.
8. Lorents K. Agressiya [Aggression]. – М: «Progress», 1994. – 272 s.

Кравец А. Ю., кандидат политических наук, доцент, доцент кафедры политологии Днепропетровского национального университета им. Олесь Гончара (Днепропетровск, Украина), E-mail: visnukDNU@i.ua

Подходы к изучению биополитики в зарубежной и отечественной научной литературе

Аннотация. *Актуализация биополитической аналитики в современном политологическом дискурсе связана с процессом взаимосближения естественного и социогумантарного знания. Со второй половины XX века в западной политической мысли сформировалась тенденция к переориентации научных исследований с изучения политических институтов к анализу поведения «политических актеров» и его влияния на политический процесс. Биополитики сосредотачивают свой исследовательский интерес на различных аспектах биополитической проблематики. В контексте современных политологических исследований биополитику можно определить как междисциплинарную область научного знания, изучающую «человека политического» как биологический вид с акцентом на психофизиологических механизмах политического поведения и их влиянии на политический процесс.*

Ключевые слова: *биополитика, «человек политический», политическое поведение, политический процесс.*

Kravets A., PhD in political sciences, docent, associate professor of the political science department, Oles Honchar Dnipropetrovsk national university (Dnepropetrovsk, Ukraine), E-mail: visnukDNU@i.ua

Biopolitics in the foreign and domestic scientific literature

Abstract. *Scientific interest to biopolitics in modern political discourse associated with the process of rapprochement natural and social knowledge. The second half of the XX century in western political science formed a tendency to reorient scientific studies from politic institutions to analyze the behaviour of political actors and its influence on the political process. Biopolitics focusing his research interest in various aspects of biopolitical issues: study of human and animals behaviour; analyze the formation of primitive societies and nations, study of physiological mechanisms of political behavior and its impact on the political process, analyze the political aspect of bioethics, implemented at the international level economic policy of biodiversity etc. Biopolitics is closely related to anthropology, evolutionary theory, psychoanalysis, issues of environmental sustainability etc. In the western scientific tradition there is a clear distinction of terms «biopolicy» and «biopolitics». The direction that aims at political practice is determined by the first term, while the theoretical study of various aspects of the biopolitical perspective tends to a second term. If we use biopolitical studies to analyze the current political reality, we are interested in the following aspects: 1) origins and evolution of the political behaviour; 2) physiological aspects of human behaviour; 3) the impact of education and social norms of the transformation of social (and later political) behaviour; 4) political behaviour and political process, etc. In this case, one of the central*

issues of biopolitics is understanding the evolutionary origins of human behaviour; particular tendency that homo sapiens passed to their descendants and its influence on the political life. In the context of modern political science biopolitics can be defined as an interdisciplinary branch of scientific knowledge that explores the political person as a species with a focus on physiological mechanisms of political behaviour and its influence on the political process.

Key words: *biopolitics, homo political, political behaviour, political process.*

УДК 32.019.51 + 304.444

Славіна О. В.

аспірант кафедри політології ДНУ імені Олеся Гончара
(Дніпропетровськ, Україна), E-mail: visnukDNU@i.ua

ТЕХНОЛОГІЧНІ ОБМЕЖЕННЯ В УПРАВЛІННІ ПРОЦЕСАМИ ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: СИМВОЛІЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. В статті розглядається питання факторів та умов соціально-культурного середовища, які виступають свого роду лімітами символічного втручання у керування процесами політичних змін за допомогою міфологічних матриць й символічних конструктів. Автор визначає існування таких обмежень на всіх етапах символотворення: на стадії імплантації символічної новобудови, в фазі оперування та використання нового символу й на етапі закріплення символічного коду у масовій свідомості. Поряд із зазначенням кожного обмеження надається перелік заходів для його подолання.

Ключові слова: архетип, маніпулювання, політичні трансформації, символ, символічне управління, соціальні технології, традиція

Постановка проблеми у загальному вигляді. Кожен елемент політичної реальності (будь то подія, інститут, процес) має своє символічне відображення в просторі колективної свідомості. Будь-яка зміна соціально-політичного середовища супроводжується трансформацією символічного тла: але цей процес може відбуватись у двох варіантах. Перший має місце при стихійних соціальних змінах, коли символічний відбиток реальності само-твориться «знизу» як відповідь на дійсні перетворення. В другому ж випадку маємо справу з управлінням трансформаціями «зверху», коли символічний код (прототип, матриця) передують змінам і є їх органічним збудником. І саме тут постає важливе методологічне питання, яке дуже точно свого часу висловив Г. Лассуелл: «Одна з головних проблем політичної науки – це вивчення факторів, що сприяють скороченню або розгорненню політичних доктрин й формул. Безумовно, мова йде про дослідження історичних та сучасних тенденцій в пропаганді політичних міфів й аналізу супутніх та перешкоджаючих факторів» [3, с. 264 - 279].

З даного твердження випливає, що символічна інженерія також не є невразливою технологією та має долати певні перешкоди на шляху до досягнення важливої політичної цілі. В першу чергу, це обумовлюється пластичністю масової свідомості. За думкою Г. Лебона: «Ніщо не може бути більш мінливим за думки натовпу, й нерідко можна спостерігати, як натовп піддає прокляттям те, що він звеличував напередодні» [4]. Тому якщо ми бажаємо ввести символічну новобудову в простір поточного політичного процесу, треба визначити, яким чином вона може відповідати інтересам цього конкретного суспільства, тобто треба взяти критичну зорієнтованість на потреби «споживача» символічного продукту.

По-друге, символічне управління оперує сугестивним матеріалом символів, які покликані зміцнити віру та почуття лояльності індивідів до влади (або її контрагентів), – тобто «мірандою» (у розумінні цього поняття за Ч. Меріамом [20]). Ці символи не тільки викликають необхідні емоції, але й сприяють усвідомленню можливості розділити ці емоції з іншими людьми, тим самим створюючи всезагальну основу для солідарності. Як зазначає Ф. Гіддінгс, «знак соціальної приналежності не тільки звертає увагу людини, яка бачить його та сприймає, на предмет чи факт,